

Nyikolaj Gumiljov költészetéről

Az orosz költészet „ezüstkorát”, a szimbolizmust követő időszaknak Nyikolaj Gumiljov (1886—1921) ha nem is a legjelentősebb, de mindenesetre az egyik legszínesebb egyénisége.

Gumiljov az 1910-es évek elején a *Költők céhének*, az orosz akmeisták csoportjának a vezéralakja, ő fogalmazza meg a *Szimbolizmus öröksége és az akmeizmus* címmel az új irányzat egyik kiáltványát. Az akmeista mozglomhoz tartoztak olyan ma már klasszikusnak számító költők is, mint Gumiljov felesége, Anna Ahmatova és Oszip Mandelstam. Az akmeisták nem a szimbolizmus világnézetét tagadják meg, hanem költői gyakorlatát. Nem fogadják el a szimbolista költői nyelv kódosságát, túlzott metaforikusságát, elvontságát. Vissza akarják állítani a költői szónak az önértékéből fakadó „realitását”, s az újromantikus költői elvek helyett egyfajta újklasszicista igénnyel lépnek fel. Gumiljov számára is a mesterségbeli tudás, a „művéség” rendkívüli fontossággal bír, eszményképe a francia parnasszizmus, Shakespeare és Villon művészete.

Gumiljov költészetében az újklasszicista vonások mellett meghökkenítő a romantikus jellegű témaválasztás. Meghirdeti az ún. „adamizmust”, az erős, a természettől még el nem szakadó ember kultuszát; bár ez Gumiljovnál nem filozófiai program, sőt nem is nietzschei utánerzés, hanem inkább poétikai sajátosság, költészetének egzotikus képiségével függ össze. Lírai hősei a konkvistádorok, a kapitányok, az idegen tájak és kalandozások szerelmesei. Gumiljov maga is három utazást tett Afrikában, részt vett vadászexpedíciókban, s életében a katonatiszti hivatás oly magasra értékelése is a „nagy kaland” iránti lelkesedésével magyarázható.

Az 1917-es forradalmak után Gumiljov aktívan részt vállal Petrográd irodalmi életének újjászervezésében. Sokat foglalkozott kezdő költőkkel, stúdiót nyitott számukra, esszéket, kritikákat írt az új irodalomról. Ma már vitathatatlan tény, hogy Gumiljov semmiféle ellenforradalmi összeesküvésben nem vett részt (a *Novij Mir* 1987/12-es számában Tyerjehov nyugalmazott ügyész közöl erre vonatkozóan minden kétséget kizáró bizonyítékokat), mint több éven keresztül a Szovjetunióban írták róla, csupán arról volt szó, hogy egy barátjától tudomást szerzett egy tisztí összeesküvés szerveződéséről, és ezt nem jelentette be a hatóságoknak. Így 1921-ben valójában ártatlanul lőtték agyon. Halálának körülményei több évtizeden át, egészen napjainkig meghatározták versei sorsát. A Szovjetunióban nem publikálták, csak az utóbbi két évben kezdték újra verseit közölni a folyóiratok, s róla méltató cikkeket megjelentetni. Ma már előkészületben van verseinek új kiadása.

Mind ez ideig Gumiljov műveit nem ismerhette a magyar olvasó. Csupán néhány versét fordították le, az egyik legsikeresebb magyar fordítása, a *Dandy zsiráf* Eörsi István nevéhez fűződik. A most közölt két vers, az *Emlékezet* és az *Eltévedt villamos* Gumiljov két legjelentősebb műve. Az *Emlékezetben* az akmeizmus ars poetica-ja nyer megfogalmazást, szokatlan személyes verse ez a költőnek, hiszen Gumiljov költészete egészében inkább az objektív líra példája, melyben a személyes hang rendkívül ritkán hallatszik. Az *Eltévedt villamos* egyik utolsó verse, szürrealista látomás a sorsról, az életútról, keserű jóslat önnön pusztulásáról és Oroszország történelmi katasztrófájáról.

Szőke Katalin